

- Se video: Intro
- Forbered opgaven og læs synopsis
- Se video: Eksamen
- Diskuter elevens præstation og giv en karakter
- Se video: Votering
- Konkluder hvad der lægges vægt på

Redaktionen har bestræbt sig på at citere bilagene i hht. god skik og brug. Skulle nogens ophavsret være krænket bedes de kontakte PTV film.

Faglige mål

- demonstrere indgående kendskab til centrale stofområder inden for udviklingspsykologien
- forklare og kritisk forholde sig til psykologiske teorier og begreber og undersøgelser, herunder metodiske og etiske problemstillinger
- udvælge og anvende psykologisk viden på konkrete problemstillinger og aktuelt stof og kunne forholde sig kritisk til disse på et fagligt grundlag
- inddrage forskellige perspektiver herunder biologiske til forklaring af psykologiske problemstillinger
- vurdere betydningen af historiske og kulturelle faktorer i forhold til menneskers adfærd
- formidle psykologisk viden med et fagligt begrebsapparat på en klar og præcis måde

MATERIALER**Lærebogstekst**

1. Køster og Frandsen: Introduktion til psykologi. Overblik over barnets udvikling.
2. Tilknytning og resiliens. Noter af Jette Hannibal. Bowlby, Ainsworth og Werner.
3. Tilknytning, prosocial adfærd og tilknytningsforstyrrelser. Uddrag fra Psykologiens veje: side 75-82 (fra Mahler til Stern – udviklingen af moderne udviklingspsykologi) og side 104-108 (om prosocial adfærd og indre kontrol) og side 113 -124).
4. Kognitiv udvikling og kognitiv og emotionel empati. Baseret på Jette Hannibals noter.
5. Bandura. Social indlæringsteori og Self-efficacy.
6. <https://www.pathwaysrtc.pdx.edu/pdf/fpS0504.pdf> Emmy Werner
7. Evolutionspsykologi.
8. Social kognition - set gennem klassiske teorier og undersøgelser. Af Jette Hannibal (unpublished).
9. Bruce Perry

Undersøgelser og eksperimenter

<https://videnskab.dk/krop-sundhed/tidligt-skadede-adoptivboern-har-alvorlige-psykiske-problemer-som-voksne>

1. Er autistiske børn i stand til at knytte sig til deres forældre? Forskningsnyt fra Psykologi 1997, 6(2)
2. Marshmallow-testen. Dr Walsh tester børn. Om impuls kontrol. <https://www.youtube.com/watch?v=amsqeYOk--w>
3. Empati og spejlneuroner. Af Thomas Raab. Om Joachim Bauers teorier om empati.
4. <http://socialpaedagogen.sl.dk/arkiv/2015/omsorgssvigt-og-hjernen-i-kan-goere-en-kaempe-forskel/>
5. <https://www.theguardian.com/science/head-quarters/2017/jan/23/sally-anne-task-psychological-experiment-post-truth-false-beliefs>
6. Spædbørn forstår følelsesudtryk! (Forskningsnyt fra Psykologi 2002, 11(2))
7. SEKS MÅNEDER GAMLE BØRNS OPFATTELSE AF ANDRES ADFÆRD (FORSKNINGSNYT FRA PSYKOLOGI 2001, 10(1)).
8. VIL TIDLIGT SKADEDE BØRN KOMME SIG EFTER ADOPTION. PSYKOLOGNYT, 1998 (21). <HTTP://INFOLINK2003.ELBO.DK/PSYNYT/DOKUMENTER/DOC/13802.PDF>

Film

Harlows Forsøg med aber: <https://www.youtube.com/watch?v=OrNBEhzjg8I>

Still face experiment: <https://www.youtube.com/watch?v=apzXGEbZht0>

Marshmallow-test – eksperiment: <https://www.youtube.com/watch?v=ytLuAp-6zGE&feature=youtu.be>

Spejlneuroner: <https://www.youtube.com/watch?v=Xmx1qPyo8Ks>

Udviklingspsykologi. Tilknytning, empati og resiliens (16)

Bilag 1: Forholdet til moderen styrer barnets hjerneaktivitet (Forskningsnyt fra Psykologi 2002, 11(3))

Bilag 2: Tilknytningsstil hos voksne – i lyset af deres barndom (Forskningsnyt fra Psykologi 1999, 8(3))

Bilag 3: vil tidligt skadede børn komme sig efter adoption? PsykologNyt 1998(21)

BILAG 1: FORHOLDET TIL MODEREN STYRER BARNETS HJERNEAKTIVITET (FORSKNINGSNYT FRA PSYKOLOGI 2002, 11(3))

Der er i de senere år forsket meget i, hvordan og hvor meget det lille barn knytter sig til sin mor [eller omsorgsperson]. En af de vigtigste og mest udbredte metoder til udforskning af et til tre år gamle børns forhold til deres mor går ud på følgende: først sætter moderen sig sammen med barnet i et ukendt rum sammen med en fremmed person. Efter nogle minutter forlader moderen rummet, og det studeres hvorledes barnet reagerer ved at blive forladt af sin mor. Nogle minutter senere vender moderen tilbage, og det studeres, hvordan barnet nu reagerer på moderen ved hendes genkomst. Ud fra sådanne undersøgelser har man kunnet inddele langt de fleste børn i tre grupper:

De trygt tilknyttede børn reagerer med synlig bekymring ved moderens bortgang og med øjeblikkelig glæde og beroligelse ved hendes tilbagekomst. De utrygt eller nervøst tilknyttede børn reagerer med større angst og uro ved moderens bortgang og med en langvarig klyngen sig til moderen efter hendes genkomst, og de kan i lang tid være svære at få til at falde til ro igen, som om de vedvarende frygter, at moderen skal forlade dem. De svagt eller ambivalent tilknyttede børn reagerer forbløffende lidt på moderens bortgang og interesserer sig mere for den tilstedeværende fremmede person. Og når moderen kommer tilbage, er de ofte uinteresserede i hende, eller direkte negative i deres reaktion overfor hende. Forskellige undersøgelser tyder på, at de fleste, ca. 60 procent af alle børn, har en tryk tilknytning til deres mor, mens godt 25 procent har en utrygt eller nervøs tilknytning, og resten, ca. 10-15 procent, har en svag eller ambivalent tilknytning til moderen. Det er tilsyneladende moderens omgang med barnet, men også barnets medfødte temperament, der er med til at bestemme, hvilken form for tilknytning der opstår mellem barnet og dets mor. Der er i adskillige undersøgelser fundet en række sammenhænge mellem barnets tidlige tilknytning i forholdet til moderen og dets senere forhold til andre personer, f.eks. venner, kærester og ægtefæller. Nu viser en ny undersøgelse, af Geraldine Dawson og seks medarbejdere fra universitetet i Washington i USA, at barnets tilknytning til moderen også påvirker dets hjerneaktivitet.

Det amerikanske forskerhold benyttede den omtalte metode, med moderen der går og kommer igen, til at bestemme arten af tilknytningen hos 159 børn på lidt over et år. De 159 børn fik både under testen og på et andet tidspunkt målt deres hjerneaktivitet med EEG-metoden, der registrerer de såkaldte hjernebølger, dvs. hjernecellernes elektriske svingningsrytme, der siger noget om aktivitetsniveauet i hjernen under den påsatte elektrode. Både under testen og uden for testen havde de trygt tilknyttede

De utrygt eller nervøst tilknyttede børn reagerer med større angst og uro ved moderens bortgang og med en langvarig klyngen sig til moderen efter hendes genkomst, og de kan i lang tid være svære at få til at falde til ro igen, som om de vedvarende frygter, at moderen skal forlade dem

børn højere aktivitet i venstre hjernehalvdel, mens de to andre grupper, der var utrygt eller svagt

knyttede til deres mor, udviste en relativ højere grad af aktivitet i højre hjernehalvdel. Det særlig interessante ved dette fund ligger i den omstændighed, at venstre hjernehalvdel er sæde for positive følelser, mens højre hjernehalvdel er sæde for negative følelser. Det tyder altså på, at en "god" tilknytning til moderen sætter mere skub i den hjernehalvdel, der giver positive følelser i tilværelsen, mens en "dårlig" tilknytning til moderen omvendt styrker de negative følelser (angst, tristhed, vrede).

Forskerne havde i øvrigt bemærket, at der blandt de 159 mødre var 29 deprimerede mødre, således at man også kunne studere virkningen af moderens depression på barnets hjerneaktivitet. Her viste det sig, at børn af deprimerede mødre – uanset arten af deres tilknytning til moderen – ligeledes viste mere aktivitet i højre sammenlignet med venstre hjernehalvdel. Samlet kan det altså konkluderes at både det at have en utryg eller svag tilknytning til moderen, og det at have en deprimeret mor, kan give barnet en lidt uheldig start på tilværelsen i form af en stærkere tilbøjelighed til at reagere med negative end med positive følelser ved livets forskellige tilskikkelser.

tn

Kilde: Dawson, G., Ashman, S.B., Hessel, D., Spieker, S., Frey, K., Panagiotides, H. & Embry, L. (2001). Autonomic and brain electrical activity in securely- and insecurely-attached infants of depressed mothers.

Infant Behavior & Development, 24, 135-149.

BILAG 2: TILKNYTNINGSSTIL HOS VOKSNE – I LYSET AF DERES BARNDOM (FORSKNINGSNYT FRA PSYKOLOGI 1999, 8(3))

Vi har tidligere i Forskningsnyt fortalt om undersøgelser fra 80erne, der tyder på, at det lille barns følelsesmæssige tilknytning til sin mor kan inddeles i tre former: 1) de *trygt* tilknyttede børn, der er åbenlyst glade for samværet med moderen, og som ikke går i panik over, at hun forlader dem for en stund, 2) de *nervøst* tilknyttede børn, der også er meget glade for samvær med moderen, men som også klynger sig "nervøst" til hende det meste af tiden og typisk reagerer med gråd og protest, når moderen forlader dem blot et øjeblik. Endelig er der 3) de *svagt* tilknyttede børn, som åbenbart kun har en netop svag følelsesmæssig tilknytning til deres mor. Det rører dem tilsyneladende ikke ret meget, at deres mor forlader dem en tid, og de viser nærmest negative reaktioner, hvis deres mor overøser dem for meget med kærtegn. Vi har også i Forskningsnyt fortalt om nyere undersøgelser fra 90erne, der tyder på, at nøjagtigt

de samme tre "tilknytningsformer" kan genfindes hos voksne mennesker, når man ser på deres følelsesmæssige tilknytning til deres partner – deres kæreste eller ægtefælle.

De *trygt* tilknyttede mennesker nærer tillid til deres partner og kan acceptere, at vedkommende til en vis grad har sit eget liv ved siden af parforholdet. De *nervøst* tilknyttede er meget "klæbende" over for deres partner, som om de konstant frygter, at han eller hun skal forlade dem. De har således også særlig let ved at reagere med stærk jalousi (måske endda så stærkt og hyppigt, at det får deres partnere til faktisk at forlade dem). Endelig er de *svagt* tilknyttede i et parforhold kendetegnede ved helst at ville holde partneren lidt på afstand og ved ikke at have de store skruler ved at afbryde parforholdet, når det passer dem.

En forskergruppe fra Harvard University i USA, ledet af Kristin Mickelson, har nu for første gang set grundigt på *udbredelsen* af de tre former for tilknytning i et parforhold. Ved hjælp af et spørgeskema, der omhandler den enkeltes typiske måde at knytte sig til en partner i kærlighedslivet var det muligt for forskergruppen at klassificere næsten alle voksne personer i en af de tre former for tilknytning. Med dette spørgeskema har forskerne testet en usædvanlig stor stikprøve af voksne i USA i alderen 20-55 år. Stikprøven omfattede i alt 65.000 personer, lige mange mænd og kvinder, og nogenlunde jævnt fordelt over 20-55 års alderen. 60% var gifte, 10% var samlevende, og 30% var enlige på undersøgelsestidspunktet. (De, der ikke "aktuelt" havde en partner, udfyldte spørgeskemaet ud fra, hvordan de typisk opførte sig, *når* de havde en partner).

Resultaterne viste, at det store flertal på 60 % af alle de undersøgte personer var trygt tilknyttede deres partnere. Der var en anelse flere kvinder (61 %) end mænd (59 %), men det mest slående er måske, at forskellen ikke var større. Blandt de nervøst tilknyttede, som i alt udgjorde 11 % af hele stikprøven, var der også lidt flere kvinder (12 %) end mænd (10 %), men igen var forskellen ganske beskeden. Kun blandt de svagt tilknyttede – som i alt udgjorde 25 % af alle de adspurgte – var der en vis kønsforskel: 28 % af mændene mod 22 % af kvinderne placerede sig selv i gruppen af svagt tilknyttede, når de havde en partner. Der var endvidere en vis sammenhæng mellem uddannelse og tilknytning, således at højt uddannede oftere havde en tryk tilknytning (68 %) og sjældnere en nervøs tilknytning (5 %) – mens der ikke var nogen sammenhæng mellem uddannelse og svag tilknytning. [...]

Den stærkeste forbindelse mellem barndom og tilknytningsstil hos voksne forekom hos de, der havde været adskilt fra deres mor eller begge deres forældre i over seks måneder. Disse personer havde som voksne en væsentlig ringere hyppighed af tryk tilknytning til partneren, og en noget højere hyppighed af nervøs – men ikke af svag – tilknytning til partneren. Til gengæld var der en klar forøget hyppighed af svag tilknytning hos de, der var vokset op i et hjem, hvor forældrene havde skændtes meget og i det hele taget havde haft et dårligt ægteskab. Der var også en speciel høj forekomst af svage tilknytninger hos personer, hvis forældre hyppigt havde været deprimerede (især hvis det var moderen) eller alkoholikere (især faderen). Forældrenes opdragelse blev vurderet på to områder: 1) varme, hensynsfuldhed og interesse for barnet og 2) kontrol, disciplin og magtudøvelse. Hvad det første angår, var der, som man kunne vente, en klar sammenhæng, således at de, der havde oplevet deres forældre som varme og interesserede, havde flere tilfælde af tryk tilknytning og færre tilfælde af både svag og nervøs tilknytning. Derimod var der ingen sammenhæng mellem tilknytningsstilen og graden af kontrol og disciplin i

barndommen. Og der var heller ikke den mindste sammenhæng mellem *forældrenes* uddannelse og børnenes senere tilknytningsstil som voksne.

tn

Kilde: Mickelson, K.D., Kessler, R.C., & Shaver, P.R. (1997). Adult Attachment in a Nationally Representative Sample. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73 (5), 1092-1106.

BILAG 3: VIL TIDLIGT SKADEDE BØRN KOMME SIG EFTER ADOPTION?

Efter kommunismens fald i Rumænien fik verden indblik i de forfærdelige forhold, der rådede i datidens rumænske børneinstitutioner, hvor tusindvis af småbørn, der ikke passede ind i Ceausescus regime, var stuvet af vejen under kummerlige forhold – både psykisk og fysisk. I tidsrummet fra februar 1990 til september 1992 blev 324 af disse børn bortadopteret til engelske familier. De pågældende børn var i alderen fra godt 3-4 måneder og op til 2-3 år, og de havde opholdt sig på de rumænske børnehjem næsten lige fra fødslen. Da de ankom til England, var de gennemgående i en miserabel tilstand og stærkt tilbagestående i både psykisk og fysisk henseende. Kunne disse børn overhovedet komme sig oven på deres elendige start på tilværelsen? Det spørgsmål er blevet undersøgt af den ledende engelskebørnepsykolog, Michael Rutter, der sammen med et forskerhold har undersøgt 111 af de bortadopterede børn, da de var 4 år og altså havde boet i England i 1-3 år. Forskerne beklager, at der ikke blev foretaget systematiske undersøgelser af børnene, da de ankom til England, så man har ikke eksakte data, der kan sige noget om børnenes udviklingstrin på dette

tidspunkt. Men ud fra adoptivforældrenes erindringer om børnenes tilstand ved ankomsten blev der foretaget en slags tilbageskuende måling af børnenes udviklingstrin ved ankomsten. Denne lidt usikre måling viste, at børnene tilsyneladende var særdeles tilbagestående på ankomsttidspunktet. De kunne hverken sidde, kravle eller gå eller tale på de tider, hvor børn normalt kan disse ting, og de var fysisk meget mindre end deres jævnaldrende både med hensyn til højde, vægt og hovedstørrelse. Da børnene var 4 år gamle, blev de som nævnt testet mere grundigt og systematisk både fysisk og psykisk, og disse testresultater blev sammenlignet med resultaterne fra testning af 52 engelskfødte børn, der var blevet adopteret i samme aldersperiode af tilsvarende familier.

Undersøgelsen viste to ting: De børn, der var blevet reddet fra Ceausescus børneinstitutioner inden 6-måneders alderen, var nået helt op på niveau med de jævnaldrende engelske adoptivbørn. Selv om de pågældende børn havde været alvorligt skadede på krop og sjæl ved ankomsten til England, betød det, at de højst havde været på de forfærdelige børnehjem i 6 måneder altså, at de senere – i løbet af de

efterfølgende 3 år – fuldt ud kunne overvinde deres handicap og komme på niveau med de engelskfødte adoptivbørn.

For de rumænske børnehjemsbørn, der var blevet bortadopteret efter 6-måneders alderen, var billedet mindre opmuntrende: Disse børn var stadig i gennemsnit i 4-års alderen temmeligt tilbagestående især på det psykiske område, hvor de klarede de simple intelligens-tests for 4-årige børn væsentligt dårligere end engelske jævnaldrende. Forskerne mener, at dette vedvarende handicap mere skyldes den psykiske forsømmelse – manglen på menneskelig kontakt i de rumænske børnehjem

– end fysiske skader, fx underernæring. Men de fremhæver også, at der dog var sket fremskridt for denne gruppe efter ankomsten til England, og de ser frem til at genundersøge børnene i 6- og 8-års alderen for at se, om de senere genvinder det tabte fra den skrækkelige tid i Rumænien. Men overordnet viser undersøgelsen altså, at stærkt forsømte børn bør reddes så tidligt som muligt og helst inden 6 måneders alderen.

tn

Kilde:

Rutter, M., & the English and Romanian Adoptees study team (1998). Developmental Catch-up, and Deficit, Following Adoption after Severe Global Early Privation. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 39, 4, 465-476.

(5,7 normalsider)